

סימן ב

שאלה: בענין הסוגיא דפרק קמא דנזיר¹, מאי גינהו קדושתא ואבדלתא, הרי² מושבע ועומד מהר סיני הוא, דהכי פירושא, דקידוש והבדלה על היין מדרבנן, וזה הנזיר מושבע ועומד מהר סיני הוא שלא ישתה יין כלל, ואם כן יהיה מן הראוי שלא ישתה יין קידוש והבדלה, שאינו דוחה דבר דרבנן איסורא דאורייתא³. ואכתי מסתפקא לן, למה לא נאמר שהוא מושבע ועומד מהר סיני על לאו דלא תסור⁴. וכן גם כן כל דבר דרבנן, כמו שאמרו⁵, מודה רבי שמעון⁶ דאסור מדרבנן, והקשה התלמוד, אי הכי, לא נחייב משום קרבן שבועה, דמשמע הואיל ואסור מדרבנן, מושבע ועומד מהר סיני הוא, ולפיכך פטור מקרבן שבועה.

אמרי 1234567

תשובה: ממ"ש ז"ל וכלל כל איסורי דרבנן שמושבע ועומד מהר סיני, מההיא דמודה רבי שמעון דאסור מדרבנן, ודקדק על ההיא דנזיר, דלימא דקידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני מלאו דלא תסור, לא ידענא אי קאי הכי דעתיה, דכל מילי דרבנן אין שבועה חלה, כי

אמרי 1234567

(מערכת ז כלל יג). ע"ש. ואכמ"ל. ולענין הבדלה, הנה עצם דין הבדלה אם היא מדאורייתא או מדרבנן, שנוי במחלוקת הראשונים, ודעת רבינו בפרק כט מהלכות שבת הלכה א, שעיקר הבדלה מן התורה, ורק על הכוס הוי מדרבנן (שם הלכה ו). וראה בביאור שיטות הראשונים בזה, לאאמור"ר הראשון לציון מרן הגר"ע יוסף שליט"א, בשו"ת יביע אומר חלק ד (חלק אורח חיים סימן כג), ובשו"ת יחיה דעת חלק ד (סימן כז). ע"ש. ואכמ"ל.

4 שיטת רבינו בספר המצות שרש א, ומצות עשה קעד, שעל כל דברי חכמים נצטוינו בעשה ולא תעשה. וכן כתב עוד רבינו בפרק א מהלכות ממרים הלכה ב. ע"ש. והרמב"ן בהשגותיו לספר המצות שם סובר, שלא דלא תסור אסמכתא בעלמא הוא. ועיין במגילת אסתר ובלב שמח שם, ובספר דברי אמת (קונטרס ו, דף פא ע"א). ע"ש. וראה עוד בספר החינוך (מצוה תצו), ובמנחת חינוך שם, ובשו"ת התשב"ץ חלק א (סימן קמא), ובקריית ספר להמב"ט, הובא בלחם משנה (ריש פרק א מהלכות ממרים), וביעיר און להחיד"א (עין זוכר מערכת ח אות יט), ובשו"ת זרע אמת חלק ג (חלק אורח חיים סימן לב), ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא תנינא (חלק ד סימן מח), ובשו"ת הקרי לב (חלק אורח חיים סימן עה, דף קמד ע"ב), ובשדי חמד (מערכת א כלל שצט, ומערכת ל כלל ו), ובשו"ת התעוררות תשובה חלק א (סימן קמא, וסימן קעד), ובספר שערי ישר (שער א פרק ז ד"ה ונראה). ע"ש.

5 יומא דף עג: לענין חצי שיעור.

6 היינו ריש לקיש, דסבירא ליה חצי שיעור מותר מן התורה.

שם), והריב"ש (סימן רטו), ושכן דעת הרמ"ה והרי"ט. וכתבו הרמב"ן והרשב"א והר"ן והמגיד משנה הנ"ל, שכן דעת רבינו שמואל הנגיד בשם רב עמרם גאון. והוסיף המגיד משנה, שכן דעת רבינו סעדיה גאון. ועיין בבית שמואל אבן העזר (סימן פה ס"ק יג) בביאור שיטות הראשונים. ע"ש. ועיין עוד בחזון איש אבן העזר (הלכות כתובות סימן עג). ע"ש.

סימן ב. תשובה זו הובאה בספר לב שמה על ספר המצות להרמב"ם.

1 דף ג:

2 גירסת רבינו תם בתוספות שם: „וכי" מושבע. ע"ש. ובנוסחת הריב"ן שם: „והא" מושבע. ע"ש. 3 שיטת רבינו היא שהקידוש „על היין" הוא מדרבנן, וכמו שכתב בפרק כט מהלכות שבת הלכה ו, ובפרק ז מהלכות נזירות הלכה יא. וכן דעת רבינו תם בתוספות (נזיר ד. ד"ה מאי היא). וכן כתבו הרא"ש בפירושו לנזיר (דף ד.), ובתוספותיו לשבועות (דף כ:), ובתשובה (כלל יא סימן ג), והרשב"א בתשובה חלק ד (סימן רצה). וכל זה שלא כדעת רש"י (נזיר ד. ד"ה והרי), דסבירא ליה שאף על היין מן התורה, וביאר והרי מושבע ועומד מהר סיני, דקיימא לן אין נשבעין לבטל את המצוה. ע"ש. וראה לאאמור"ר הראשון לציון מרן הגר"ע יוסף שליט"א, בשו"ת יביע אומר חלק א (חלק אורח חיים סימן טו אות יט בהערה), שהביא שיטות הראשונים בזה. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת הרדב"ז חלק ב' (סימן תרפח), ובשו"ת שאגת אריה (סימן ס), ובספר מאורי אור (חלק באר שבע, דף קד סע"א), ובשו"ת קול גדול (סימן צד), ובשו"ת חות יאיר (סימן יא), ובשדי חמד

כוונתו לא ידענא. ומכל מקום תמהני איך לא השגיח למסקנת הדברים. והנה אציע לכם כל ההלכה עד אשר תדעו את אשר זכרנו.

והוא שאמרו במשנה ז', יום הכפורים אסור באכילה, ושקיל וטרי תלמודא, דאיך אמרו אסור, והרי ענוש כרת הוא. ותירצו, שמה שאמרו אסור, הוא נופל על אכילת חצי שיעור שהוא אסור ואין חייבין עליו כרת. וחזר והקשה, הניחא לרבי יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה, אלא לרבי שמעון בן לקיש דאמר חצי שיעור אינו אסור, מאי איכא למימר בפירוש המשנה דתני אסור באכילה, אם אכילת השיעור חייב כרת הוא אי חצי שיעור אינו אסור. ותירץ, חצי שיעור אליבא דרבי שמעון בן לקיש ואם⁸ אינו אסור מן התורה אכתי אסור מדרבנן, ומה שאמרו במשנה יום הכפורים אסור באכילה, ר"ל אכילת חצי שיעור. ופריך, אי הכי לא נחייב עליה קרבן שבועה, דהיינו מי שנשבע שלא יאכל חצי זית דם או חלב, ואכל, לא יהיה חייב משום שבועת ביטוי שתחול עליו, לפי שאין שבועת חלה על שבועה⁹, ובחצי שיעור אמרו בש"ס בדברי רבי שמעון בן לקיש שהשבועה חלה על חצי שיעור, וכאן אם נשבע שלא יאכל חצי זית נבלות וטרפות ועבר ואכל, חייב קרבן על שעבר שבועת ביטוי. נמצאת הקושיא אל מי שאמר מודה רבי שמעון בחצי שיעור שהוא אסור מדרבנן, ואם איתא שהוא אסור לא חלה עליו שבועה. ואחר כך תירץ הש"ס כל אלו הפירושים, ואמרו, וכי תימא כיון דאית ליה¹⁰ מדאורייתא מי חייב עליה קרבן שבועה, והא תנן¹¹, אינה נוהגת אלא בראויין להעיד, והוינן בה, למעוטי מאי, רב פפא אמר למעוטי מלך, רב אחא אמר למעוטי משחק בקוביא. והא משחק בקוביא דמדאורייתא מיחזא חזי, ורבנן הוא דגזור עליה, ולא קא חלה עליה שבועה. הרי בפירוש שאיסור דרבנן לא חלה עליו שבועה, גם העדים שהם פסולים מדרבנן פטורין משבועת העדות אף על פי שהם ראויים וכשרים מדאורייתא. ומשני, שאני התם דאמר קרא אם לא יגיד ונשא עונו, בהגדה תליא מילתא, והאי לאו בר הגדה הוא, דאנן כי אמר לן לא משגחינן ביה, אבל הכא מושבע עליו מהר סיני, וכי קא מייתי קרבן על פחות מכזית קא מייתי. נמצאנו למדין מתירין זה, דמסקנת הש"ס הוא, דלעולם אינו מושבע מהר סיני אלא על כזית שהוא אסור מדאורייתא, אבל על פחות מכזית שהוא אסור מדרבנן, אינו מושבע עליו מהר סיני, ולזה תחול השבועה על פחות מכזית חלב או דם, ואם נשבע עליו שלא יאכל, ואכלו, מביא קרבן. [וכמו כן] איסורין שבתורה שבועה חלה¹² עליהם. ומה שאמרו שאם הוא משחק בקוביא פטור משבועת העדות מפני שאינו ראוי מן התורה, הטעם הוא שחייב שבועת העדות תליא בהגדה המועלת, שכיון שהעיד זה נתחייב זה, דהיינו באותו העדות אשר שאל, ואם השביעו ולא העיד, הרי השואל מפסיד הממון, אז חייב העד שבועת העדות. וכל עדות שאם לא העיד העד אין בה

7 יומא שם.

11 שבועות דף ל.

8 בהוצאת מקיצי נרדמים הנוסחא: אף על פי שאינו.

9 משנה נדרים דף טז. ודף יז. וכן פסק רבינו בפרק ד מהלכות שבועות הלכה ט, ובפרק ג מהלכות נדרים הלכה א, ובכמה דוכתי.

10 בגמרא דידן הגירסא: כיון דאית ליה, "היתר" מן התורה. וכנראה שכצ"ל כאן. וכן הוא בהוצאת מקיצי נרדמים.

12 כלומר, בחצי שיעור, וכמו שמבאר רבינו להלן, שאף לרבי יוחנן דסבירא ליה חצי שיעור אסור מן התורה, שבועה חלה עליו. ובהוצאת מקיצי נרדמים הנוסחא בדברי רבינו: וכן כל איסורים, "דרבנן" שבועה חלה עליהם. ולנוסחא זו אתי שפיר דברי רבינו. וראה להלן בהערה 16—17 בביאור דין זה דשבועה חלה על חצי שיעור ועל איסורי דרבנן.

הפסד ממון, פטור משבועת העדות¹³, וכן גם כן זה שהוא פסול לעדות מדרבנן, אם השביעו פטור משבועת העדות, שהרי לא הפסיד לו ממון, דאפילו אם יעיד דבריו לא מעלין ולא מורידין, דהאי לאו בר הגדה הוא, דמה יתן ומה יוסיף דבריו, כיון דאנן לא משגחינן ביה, וכיון שלא הפסד ממון, פטור משבועת העדות¹³, וכן גם כן זה שהוא פסול לעדות מדרבנן, אם השביעו נמצינו למדין מכל האמור, שחצי שיעור אינו מושבע עליו מהר סיני, ואפילו לרבי יוחנן, כאשר נראה ממסכת שבועות¹⁴, וכאן¹⁵, דאינו מושבע מהר סיני אלא כזית¹⁶, וכמו כן כל איסורי דרבנן אינו מושבע עליהם מהר סיני, ולפיכך שבועת ביטוי חלה עליהם¹⁷, והמסקנא שאם הוא פסול מדרבנן פטור משבועת העדות, כי לעולם השבועה לא תחול עליו, דאם אינו ראוי מדרבנן, כל מה שמגיד לא הועיל כלל, כאשר כתבנו. וכתב משה.

מערכת ח אות יט), ובשו"ת רבינו עקיבא איגר חלק א (סימן קנד). ע"ש. ועיין עוד בשדי חמד (מערכת ח כלל ו) שהביא שיטות הראשונים והאחרונים בזה. ע"ש.

17 וכן דייק הרדב"ז מדברי רבינו בפ"ה מהל' שבועות ה"ה. ע"ש. ועיין במ"ל שם ה"ז. וכדעת רבינו כן כתבו הרא"ש בתשובה (כלל יא דין ג), והרשב"א בתשובה ח"א (סימן תריד), ובתשובות המיוחסות להרמב"ן (סימן קע), ושכן דעת רבינו. והובאו התשובות הנ"ל בכ"י יור"ד (סימן רלט). ע"ש. לעומת זאת הר"ן בתשובה (סימן עג) כתב, שאין שבועה חלה על איסור דרבנן. וכן מצאתי בשו"ת הר"י בן מיגאש (סימן קמח), שכ' דאין שבועה חלה על מצוה דרבנן. ע"ש. ומרן בשו"ע (סימן רלט סעיף ו) פסק, ששבועה חלה דוקא על דבר מצוה דרבנן, אבל על איסור דרבנן אין שבועה חלה. ומדברי רבינו כאן משמע שסובר שאף באיסור דרבנן חלה שבועה. ובספר ערך השלחן יור"ד (שם סק"ד) כתב, שבדברי התוספות מכות (דף כב. ד"ה א"ל), והרשב"א בתשובה חלק ג (סימן תיא), מבואר בפירוש שאף באיסור דרבנן חלה שבועה. ע"ש. והש"ך (שם סק"כ) הקשה על דברי מרן השלחן ערוך, שלא גרע איסור דרבנן מחצי שיעור, וכתב שאף לדעת מרן השלחן ערוך שבועה חלה על איסור דרבנן, אלא שעליו להתיר את השבועה. וכן דעת המהרל"ח בתשובה (סימן קג), והמבי"ט חלק ב (סימן נא), והמהרש"ל והבית חדש והעטרת זהב. (הובאו בש"ך שם). ועיין עוד בשו"ת הר"ן (סימן לח), ובשו"ת הרדב"ז חלק ב (סימן תשלד), ובשו"ת זרע אברהם (סימן יג), ובשו"ת בית יהודה חלק א (סימן לד), ובשו"ת פרי הארץ חלק ב (סימן יא), ובשו"ת רבי עקיבא איגר חלק א (סימן קנד), ובשדי חמד (מערכת א כלל שיז). ע"ש. ועיין היטב במה שכתב אאמו"ר מרן הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א, בספר כף החיים חלק ה' מורה דעה (סימן קיט ס"ק נו, בד"ה ובאמת, והלאה). ע"ש.

13 משנה שבועות דף לה. שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון. וכן פסק רבינו בפרק י מהלכות שבועות. ע"ש. ועיין בטור ושלחן ערוך חשן משפט (סימן כח). ע"ש.

14 דף כא : כב : כג :

15 יומא דף עג :

16 אולי כוונת רבינו לדייק כן מהא דאיפליגו רבי יוחנן וריש לקיש בביאור המשנה (שבועות דף כב :) , שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות, ואמרין בגמרא (שם כג :) דרבי יוחנן לא אמר כריש לקיש, משום דמוקי למתניתין כדברי הכל. משמע דבעיקר דין חצי שיעור ששבועה חלה עליו, לא פליג עליה. וכיוצא בזה כתבו התוספות שם (ד"ה דמוקי). ועיין בביאור הגר"א יורה דעה (סימן רלח סק"ד וה'). ע"ש.

ובעיקר מה שכתב רבינו שאינו מושבע מהר סיני על חצי שיעור, כן כתב רבינו גם בפרק ה מהלכות שבועות הלכה ז וח'. וכתב הכסף משנה שם, ואם תאמר, והא קיימא לן כרבי יוחנן דאמר בפירקא בתרא דיומא דחצי שיעור אסור מן התורה. וצריך לומר שאף על פי שהוא אסור מן התורה אינו מושבע עליו. ע"כ. וכן כתב הרדב"ז שם, דנהי דחצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאצטרופי, אבל אין מפורש בתורה איסור, והשבועה לא היתה אלא על הדברים המפורשים בתורה, תדע, שהרי כתיב בתורה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, ואפילו הכי חיילא שבועה באיסורין דרבנן. ע"כ. וכדעת רבינו כן כתבו התוספות (שבועות כב : ד"ה אהיתירא). אולם הש"ך יורה דעה (סימן רלח סק"ו) כתב, שדעת הרשב"א בתשובה חלק א (סימן תרי"ו), והתוספות שבועות (כג : ד"ה דמוקי) לחד שינויא, שמושבע ועומד מהר סיני אף על חצי שיעור. ועיין במשנה למלך (פרק ד מהלכות שבועות הלכה א, בד"ה שוב ראיתי), וביד מלאכי (כללי דינים אות רמג), וביעיר און להחיד"א (עין זוכר